

Јелена Богдановић
Кустос едукатор
Народни музеј Ниш

УДК 069.12:371.314.6
069.12(497.11 Ниш)

АМБИЈЕНТАЛНА НАСТАВА У НАРОДНОМ МУЗЕЈУ У НИШУ

АПСТРАКТ: Осврћући се на значај организовања амбијенталне наставе у музеју, у раду је приказана едукативна радионица одржана у музејском објекту Логор Црвени крст. Назив радионице био је „Логор у Нишу“. Користећи методско-дидактичке основе припреме једног часа, овај рад представља приказ коришћења амбијенталне наставе у музеју.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: музеј, кустос едукатор, едукација, амбијентална настава, едукативна радионица, културна баштина, културно наслеђе, мапа, програмирана настава, игролика настава, тимски рад.

Неколико деценија уназад музеји код нас почели су да преиспитују а онда и да мењају своје устаљено лице, у ново. Добро позната улога музеја да сакупља, чува, штити, обрађује и излаже културно-историјско наслеђе, сада се мења. Од пасивних чувара културног блага, поједини музеји у Србији постају расејавачи знања, простори за извођење амбијенталне наставе. Музеји се, свесни својих потенцијала, окрећу сродним, едукативним установама, са намером да привуку публику, задрже постојећу, оформе нову. Школе и музеји деле заједничку идеју, и у том смислу се и заснива њихова сарадња. Ове институције би требало да се ослањају једна на другу како би јачале своју позицију у друштву и унапредиле своје поље деловања. Сарадња музеја са образовним установама је прилика да се локалне заједнице оснаже, знаменита места оживе, а такође и да се подстакне позитиван однос према очувању културне баштине. Учионица није увек најбоље место за учење о прошлости, доживљавање уметности и креативно изражавање. Добра алтернатива учионици може бити музејски простор.

Музеји школама, уз много очигледног материјала, пружају учење на најразличитије начине, користећи методе и моделе које подржава савремена дидактика.

Музеји као институције информалног образовања имају бројне педагошке предности. Они могу да пруже противтежу традиционалном образовању омогућавајући појединцима постизање индивидуалних достигнућа у различитим сферама, а све то развијањем самопоуздања, самоиницијативности, остваривањем активног сарадничког учења и буђењем различитих интересовања.

Шта је амбијентална настава?

Наставу, која се реализује изван учионице, у природним и друштвеним амбијентима или установама локалне заједнице, називамо амбијенталном наставом.

Питање потребе овог облика наставе је потпуно излишно, с обзиром на то да говоримо о настави која промовише холистички приступ у процесу учења и поучавања, чиме се уносе значајне новине у наставни процес.

Оно што природне и друштвене ресурсе чини амбијенталном средином погодном за учење је могућност да се тај простор искористи, како у садржинском и програмском, тако и у дидактичко-методичком смислу, чиме би стратегија учења и поучавања добила виши смисао и квалитет. Препознавање таквих потенцијала у нашој природној и друштвеној околини је од огромног значаја за иновативне моделе у настави, за њихову примену и реализацију. Искористити све специфичности доступног амбијента, у максималном обиму, основни је услов за успешност оваквог вида наставе. „Кроз разноврсне васпитно-образовне активности у различитим амбијентима, ученици стичу и проширују своја знања из различитих области, развијају специфичне вештине потребне за поједине предмете, нпр. развој способности за извођење једноставних експеримената, неке специфичне видове понашања попут заштите и очувања животне средине или одређене ставове – развој љубави према природи, развој експерименталног и истраживачког духа, развој интересовања за биљни и животињски свет, развој интересовања за науку и истраживање”¹.

Учење у разноврсним амбијентима доводи до тога да се повећава мисаона активност ученика, а све са циљем примене постојећих знања и вештина у новом, другачијем контексту. Настава која се одвија у другачијем амбијенту од устаљеног, школског окружења, омогућава повезаност различитих појава и процеса међу којима на први поглед не постоје додирне тачке. Ученици уочавају повезаност појава и процеса, што се иначе не би догодило у скућеном простору учионице. Вредности које пружају

¹ Слађана Анђелковић, Зорица Станисављевић Петровић, „Учење и поучавање ван учионице – Амбијентална настава“, *Настава и васпитање бр1* (2013), Београд 2013, 45.

таква окружења су непроцењиве за стицање интегрисаних знања из различитих области. Одређена наставна питања која би се на устаљен начин обрађивала у учионици, у амбијенталном окружењу добија нови смисао, иста тема се може сагледавати са различитих аспеката и углова. У расветљавању одређеног проблема, амбијент умногоне помаже, а код ученика се тако разивају способности за различите приступе решавању проблема. Развој критичког мишљења, као и развој нових идеја, може се рећи, да су потпомогнути амбијентом у коме се настава изводи.

„Сам боравак у разноврсним амбијентима, постојање разноврсних ситуација, постављање различитих врста задатака и захтева ствара повољне услове за развој особина и способности које су значајне за креативност, попут флуентности, флексибилности, оригиналности. Подстицањем ученика на коришћење различитих приступа у решавању проблема, на откривање веза између појава и процеса, отвара се могућност за развој креативности као особине и става. У том смислу, значајно је да се током реализовања амбијенталне интегративне наставе развија позитивна клима, средина која пружа могућност за продукцију већег броја различитих идеја које се могу преиспитивати, анализирати и мењати на различите начине и користити у разноврсним ситуацијама”².

Музејски простор као учионица

Ученици у музеј најчешће долазе подстакнути појединим наставним предметима, па се и изложбе, као и музејски предмети, посматрају у том контексту. У настави историје, на пример, музејски предмет служи као сведок прошлости, конкретан пример који поткрепљује знање о прошлости. Поред предмета, доступни извори знања у музеју су и музејски стручњаци - кустоси, педагози, музејски водичи. Они откривају информације о предметима и догађајима везаним за те предмете. Начин на који ће се користити ти извори знања приликом ученичких посета зависи о договорених облика рада. Од стручних радника у музеју, али и од наставника, зависи који ће облик рада бити искоришћен у музеју. Најчешћи облик је класично вођство кроз изложбу. Не може се рећи да је оно и најприхватљивије обзиром да је предавање облика *ex cathedra* начин који би требало избегавати и уводити нове, иновативне начине обраде и предавања. Наиме препорука је да се уз такво вођство ученицима понуде и други садржаји у облику различитих радионица или игара.

Наше је мишљење да би едукативне радионице у музеју могле да задовоље већину захтева савременог образовања. То је прилика да се на занимљив и интерактиван начин у музеју представе одређени наставни садржаји, а музејска поставка би на тај начин добила нову, дидактичку улогу.

² Исто, 39.

Настава извођена у музејском простору посетиоцима доноси три врсте искуства:

- искуство које представља музеј (музејска изложба),
- искуство при сусрету са људима који организују изложбу (кустоси, едукатори и слично)
- искуство које размењују са другим посетиоцима.

„Партиципација у музејима често захтева од посетилаца да више допринесе организацији чина учења (тј. посети музеја) и омогућава више одступања него што је то дозвољено ученицима у школској партиципацији. Музеј, према овом приступу, постаје образовна институција која повезује различите заједнице, тј. постаје раскршће на којем се укршта мноштво различитих заједница праксе исто тако упућује посетиоца на то како да повеже различите праксе и заједнице”³.

Учење откривањем заснива се на повезивању ранијих искустава ученика на нови начин како би они дошли до нових спознаја. Потребно је да ученици поседују одређени степен теоријских знања о проблему који ће се даље самостално проучавати. Квалитет искуства у музеју и интелектуално својство ученика, чине, у ствари, суштину интерактивне наставе. На квалитет искуства у музеју умногоме утиче претходно добра припрема учитеља. Тиме се осигуравају услови за истраживањем и вођењем ученика у правом правцу, према самосталном откривању и разумевању одређених ситуација. „Учење откривањем претпоставља и мотивацију ученика, потицај и помоћ при откривању, дакле оно је учење којим се допуњују знање, способност и понашање”⁴.

Начини на који ће се учење у музеју одвијати су разноврсни, а извори знања у музеју могу бити и ученици и учитељи. Ученици могу да добију индивидуалне или групне задатке које могу да решавају током, пре и након посете музеју. Када описујемо начин учења у музеју, треба рећи да такво учење не мора нужно да се разликује ни по облицима рада ни по методама рада, од онога у школским установама. Свакако да су применљиви актуелни облици рада, применљиви и у музејским условима. Дакле, прихватљив је и фронтални и индивидуализован облик, партнерски облик рада (рад у пару), групни облик или тимски облик рада. Све ово исто важи и за наставне методе. Ствар је учитеља који ће облик или метод паметно искористити како би успешно организовао рад у музеју.

³ Јована Милутиновић, „Савремене теорије и модели учења у музеју и њихова имплементација“, *Рад музеја Војводине* 47/48, (2006), Нови Сад: Музеј Војводине 2006, 265.

⁴ D Jarić, „Izvanučionička nastava u muzeju Dvor Trakošćan, *Muzejska edukacija br.3.* (2010), Osijek 2010, 130.

Пример амбијенталне наставе у музеју

У наставку ће бити приказана радионица са елементима програмиране наставе али и игролике наставе у амбијенту који није школски, нити личи на школски. Ради се о једном музејском објекту све популарнијем код посетилаца, а намера нам је била да га учинимо занимљивим местом за учење. Реч је о логору на Црвеном крсту или Меморијалном комплексу 12. фебруар. У поменутом музејском објекту одржан је двочас са једним одељењем четвртог разреда основне школе „Цар Константин“ из Ниша. У припремном разговору са учитељицом Аном Димитријевић договорено је да децу пре доласка у Меморијални комплекс, подели у три хомогене групе, и одреди вође група. Тако смо уштедели време на самој радионици. Предзнање ученика овог узраста, о Другом светском рату заснива се само на основним чињеницама, а о објекту где ће боравити у току овог часа нису учили, па тако нису имали никакве информације до доласка у Меморијални комплекс. Циљ овог часа био је да се деца упознају са историјом свог града, која је везана за Други светски рат.

Припрема за овај час урађена је по угледу на класичне часове у школи, садржи све елементе који говоре о циљевима (образовним, васпитним и функционалним), методама и облицима рада.

Музејски објекат		Логор “12. фебруар”	
Циљна група		основношколски узраст, IV разред	
Утврђивање циљева	општи циљеви		– приближити историју Ниша основношколском узрасту
	посебни циљеви	образовни	<ul style="list-style-type: none"> ▪ стицање основних знања о Другом светском рату ▪ оспособити ученике да препознају културно-историјске споменике града
		васпитни	<ul style="list-style-type: none"> ✓ неговање правилног става према културно-историјским споменицима ✓ усвајање свести о значају града у време Другог светског рата
		функционални	<ul style="list-style-type: none"> • очување културно-историјских споменика
Планирана активност		едукативна радионица	
Назив активности		“Логор у Нишу ”	
Термин одржавања активности		април – јун; септембар – октобар	

Трајање активности	90 минута
Локација одржавања активности	Логор “12. фебруар”
Облици рада	фронтални, групни
Методе рада	усмено излагање, демонстрација
Предвиђени број деце	20 ученика и више у групи

учитељица: Ана Димитријевић

кустос едукатор: Јелена Богдановић

Велику захвалност за реализацију часа дугујемо учитељици Ани Димитријевић и њеном разреду.

Предактивност: Добијање дозволе од школског већа и управе школе. Кустос историчар и кустос едукатор заказали су и одржали уводно предавање пре организовања едукативне радионице. Кустос је представио тему Други светски рат, а едукатор објаснио на који начин ће радионица бити организована.

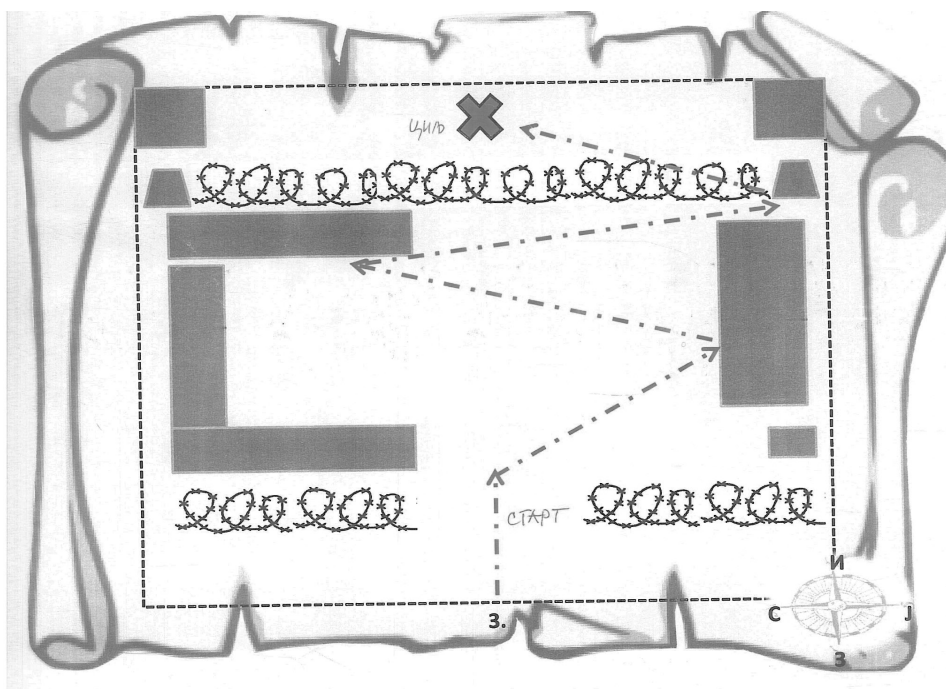
Пре почетка едукативне радионице, припремљен је и одштампан материјал који ће ученици користити у току радионице (листови са питањима, коверте за питања, мапа Меморијалног комплекса, слагалица са сликама Меморијалног комплекса, оловке).

Ток активности

Уводни део активности: Ученици су претходно подељени у три групе и одређене су вође група. У уводном делу активности кустос едукатор прича причу везану за објект у коме се одвија активност. Ученици на тај начин добијају потребне информације које ће користити у даљем току активности. Информације су примерене узрасту, и предзнањима ученика, а нове информације се у току приче понове неколико пута, како би се упамтиле. Заједно смо обишли музејску поставку, погледали изложене предмете, што уз причу употпуњује слику о објекту.

Главна активност: Едукатор објашњава ученицима, даљу активност, дели упутства (слика 1) и мапе (слика 2) вођама група са уцртаним објектима који се налазе у дворишту комплекса „12. фебруар“. Едукатор даје и потребна упутства за даљи ток активности. Задаци су следећи: свака мапа има уцртане путање које група прати и на одређеним местима тражи питања на која треба да одговори. Групе имају различите путање и добијају различита питања. Тачан одговор на пронађено питање значи прелазак на следећи корак, односно тражење следећег питања. Питања су формирана у три групе,

и то о формирању Логора, животу у Логору и затварању Логора. Питања у ковертама су сакривена на одређеним местима у дворишту комплекса, а коверте обележене бројем који има свака група (група 1, група 2, група 3). Последњи корак у овој игри доводи до сакривене слагалице, односно фотографије Меморијалног комплекса. Победила је она група која прва сложи слагалицу.

Слика 1.

Пажљиво погледајте мапу, а онда крените са стартне позиције, пратећи стрелице на мапи. На првој позицији, код улазних врата бр. 12 чека вас прво питање. Када тачно одговорите на питање крените ка другој позицији *Küche* пратећи стрелице на мапи. Одговорите тачно на друго питање и крените ка трећој позицији - дрвена кула. Тамо вас чека ново питање. Пошто одговорите тачно на питање крените до циља где се налази коверта са вашим бројем групе и деловима слагалице. Када тачно саставите слагалицу ваш задатак је завршен.

Завршни део активности: Заједно одговоримо на сва питања, тако да се чују питања и одговори сваке групе. На крају, уз разговор о утисцима са овог неформалног часа, засладимо се припремљеним слаткишим

Закључак- одрживост едукативне радионице, методичке основе

Основна идеја ове радионице била је едукација најмлађих о Другом светском рату и неговање позитивног односа према културној баштини. Организована едукативна радионица прати све методске и дидактичке принципе. Она има елементе и програмиране и игролике наставе, и то је оно што је чини занимљивом за ученике. Онај ко води едукативне радионице требало би да пази да принцип примерености узрасту ученика свакако буде задовољен. Музеј је често претрпан експонатима па треба водити рачуна о принципу систематичности и поступности, да то обиље предмета и података не би збунило ученике. Због тога ученике треба стручно водити по дидактичким правилима:

- од ближег према даљем,
- од једноставнијег ка сложенијем,
- од познатог према непознатом.

У обради нових садржаја у музеју највише је заступљен принцип очигледности, међутим треба рећи да он крије и неке замке. Ученике због бројне грађе често привлачи најатрактивнији материјал, који није увек предмет обраде. Зато ученичко посматрање мора бити стално усмеравано.

Позитивно искуство, музејске едукаторке која је водила поменути радионицу, подстакло је да на сличан начин реализује различите теме у музеју. Задовољство деце и постигнути добри резултати радионице, биће смернице за даље ангажовање читаве педагошке службе у Народном музеју Ниш.

Литература:

Анђелковић Слађана, Станисављевић Петровић Зорица, Учење и поучавање ван учионице – Амбијентална настава, *Настава и васпитање*, 1 (2013), Београд 2013, 39-52.

Брајчић Марија, *Дјете и културна баштина-учење у музеју*, (2013), Split: Filozofski fakultet 2013.

Бабић Мирко, Музејске едукативне радионице. *Музеј*, 2 (2009), Београд: Музејско друштво Србије 2009, 103-119.

Вилотијевић Младен, *Дидактика – предмет дидактике*, 1 (1999), Београд: Научна књига 1999.

Detling Denis, *Izvanučionička nastava u muzeju Slavonije, Muzejska edukacija*, 5, (2012), Osijek 2012, 259-269.

Жилбер Клод, *Музеј и публика*, (2005), Београд: Клио 2005.

Jarić D, *Izvanučionička nastava u muzeju Dvor Trakošćan. Muzejska edukacija*, 3 (2010), Osijek 2010, 128-135.

Кривошејев Владимир, *Музеји, менаџмент, туризам*, (2012), Ваљево: Народни музеј 2012.

Мароевић Ivo, *Uvod u muzeologiju*, (1993), Zagreb: Zavod za informacijske studije 1993.

Милутиновић Јована, Конструктивистичка музејска педагогија, *Педагошка стварност*, 3-4 (2001), Београд 2001, 195-215.

Милутиновић Јована, Савремене теорије и модели учења у музеју и њихова имплементација, *Раџ музеја Војводине*, 47/48, (2006), Нови Сад: Музеј Војводине 2006, 261-267.

Павловић Лазаревић Гордана, Да ли могу опет да дођем, *Музеј*, 2 (2009), Београд: Музејско друштво Србије 2009, 121-163.

Summary

Jelena Bogdanovic

AMBIENT CLASSES AT THE NATIONAL MUSEUM IN NIS

The Pedagogical Service of the National Museum in Niš, using its own resources, and in cooperation with elementary schools, tries to nurture the old and form a new audience. Using ambient teaching as a kind of teaching that is easily accessible in the museum space, several ambient classes were held. One such time was also shown in this paper. Time was held at the Logor Red Cross building with students of the IV Elementary School 'Car Konstantin' from Nis